

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МУЗИКИ

Гармонія

Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Диригування: хорове диригування
Спеціалізація	Хорове диригування
Статус	обов'язкова
Семестровий контроль	Залік, іспит

Курс	1
Семестр	1, 2

ECTS	4
Годин	120
Лекційні	34
Семінарські	34
Самостійна робота	52

Інформація про викладача

ПІБ	Чижик Ірина Олексіївна професор, кандидат мистецтвознавства Гоменюк Світлана Григорівна доцент, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?user=940YTAUAAAAJ&hl=ru https://scholar.google.com.ua/citations?user=wTyjLMQAAAAJ&hl=uk
e-mail	chizhik.iri@gmail.com svetlana.gomenuk@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Гармонія» на диригентсько-хоровому факультеті вищого навчального закладу є завершальною ланкою академічного музично-теоретичного курсу гармонії, що починається на етапі середньої професійної освіти. На рівні вищої школи в курсі гармонії охоплюється історичний та теоретичний матеріал, в якому віддзеркалюються процеси, з одного боку, становлення класичної гармонії, з іншого боку – її розвитку в різноманітних напрямках й формах виразу.

Об'єктом курсу є історично усталені форми системи гармонії.

Предметом даного курсу «Гармонія» є особливості змісту системи гармонії на різних історичних етапах її функціонування як елементу певних стильових систем, а саме: на докласичному (доби Відродження, раннього Бароко), ранньокласичному, класичному, романтичному, постромантичному, полістильовому (в музиці ХХ ст.) етапах.

Мета курсу – формування професійних засад вільної історико-стильової орієнтації в явищах музичної культури на основі відповідних засобів системи гармонії.

Завдання курсу: 1) розширення й поглиблення слухового досвіду шляхом ознайомлення з історично усталеними формами системи гармонії та з'ясування особливостей функціонування засобів гармонії в умовах її різних форм; 2) розвиток навичок гармонічного аналізу на основі освоєння нормативних і типових для стилів, що вивчаються, гармонічних структур і засобів гармонії як чинників формоутворення та художньої виразності; 3) формування уявлень про історичні шляхи становлення та розвитку системи гармонії, її місце та роль у комплексі музичних засобів того чи іншого художнього стилю; 4) практичне оволодіння формоутворюючими та виразними засобами гармонії при виконанні відповідних інструктивних й творчих вправ та аналітичних робіт. Отже, у курсі «Гармонія» вивчаються засоби системи гармонії в її

різних історично усталених формах; функціонування цих засобів у процесах формоутворення (у підтриманні та структуруванні музичного руху) та використання їх властивостей для вирішення художньо-образних завдань

Структура курсу. Навчальна дисципліна складається з двох модулів та чотирьох змістових модулів: Модуль перший – «Ранні форми гармонії»: змістовий модуль 1. Історичні форми модальної гармонії; змістовий модуль 2. Ранньокласична гармонія в музиці пізнього Бароко. Модуль другий – «Історичний розвиток тональної системи»: змістовий модуль 3. Монотонікальна тональна система; змістовий модуль 4: Розширена мажоро-мінорна система

Курс включає як лекційні, так і семінарські заняття. Під час лекційних занять надається основна теоретична інформація нормативного характеру, яка роз'яснюється у процесі аналізу відповідних художніх зразків як варіантних форм явища, що вивчається. У процесі аналізу розкриваються механізми дії закономірностей, властивих системі, які віддзеркалені у теоретичних нормах. Семінарські заняття привертають увагу до основних теоретичних положень та надають додаткову інформацію, сприяють засвоєнню теоретичного матеріалу у процесі його обговорення та виявлення елементів, складних для з'ясування. Семінарські заняття містять у собі також певні аналітичні та інші практичні роботи, необхідні для засвоєння теоретичного матеріалу. Наступним етапом є ознайомлення з відповідною рекомендованою літературою з метою поглиблення розуміння змісту теми. Корисним є звернення до художніх творів, які паралельно вивчаються у курсах з фаху, фортепіано, читання партитур, історії музики, сольфеджіо тощо з метою виявлення схожих явищ. Засвоєння матеріалу закріплюється на останньому етапі – при виконанні завдань з комплексу завдань для самостійної роботи студентів.

Перелік тем

1.1. Введення: мета, завдання, призначення курсу гармонії. Поняття гармонії. Система гармонії в умовах певного стилю. Форми роботи, атестаційні вимоги.

1.1.1. Тема 1: Модальна гармонія в музиці доби Відродження

Семінар: закономірності структури вертикалі та ієрархія співзвучь, норми голосоведення; умови утворення гармонічних послідовностей.

1.1.1. Тема 2: Особливості гармонії в музиці раннього та класичного Бароко: гармонія в творах Г. Шютца; гармонія в українському партесному багатоголоссі, в творах М. Дилецького

Семінар: співвідношення елементів модальної та тональної систем.

1.1.1. Тема 3: Засоби модальної гармонії у межах тональної системи

Семінар: монодичні діатонічні модуси («лади») та їх вплив на дію тонально-функціональних відносин.

1.1.1. Тема 4: «Штучна» модальна система: лади обмеженої транспозиції (симетричні лади)

Семінар: закономірності устрою хроматичної модальної системи, специфіка гармонічних зворотів та послідовностей.

1.1.1. Тема 5: Додекафонна серія як модус

Семінар: засоби формоутворення в умовах додекафонної модальності.

1.2. Тема 6: Особливості гармонії в творах Й. Баха, Ф. Генделя, Д. Скарлатті

Семінар: поняття ранньокласичної гармонії; функціональна основа, система тональності, тональні плани.

1.2. Тема 7: Мелодична фігурація: поняття, засоби, техніка

Семінар: призначення мелодичної фігурації; ознаки системності явища.

1.2. Тема 8: Гра за цифрованим басом

Семінар: природа цифрування; практика гри

1.2. Тема 9: Форма «бахівського періоду»

Семінар: ознаки «бахівського періоду»; тональний зміст; техніка утворення

2.3. Тема 10: Властивості монотонікальної тональної системи: структура, елементи, функції.

Семінар: повна система тональності; аналіз періодів.

2.3. Тема 11: Основи теорії модуляції; види модуляції, модулюючий період.

Семінар: поняття «моменту модуляції», види моменту модуляції відповідно до виду модуляції; структура модулюючого періоду

2.3. Тема 12: Складні види модуляції, енгармонічна модуляція

Семінар: атрибутивні ознаки енгармонічної модуляції; засоби модуляції – загальні та спеціальні; акорди, які здатні виконати енгармонічну модуляцію

2.4. Тема 13: Політонікальна тональна система: поняття, структура, види.

Семінар: утворення політонікальної системи; можливі види політоніки: визначення функціональної приналежності варіантних ступенів.

2.4. Тема 14: Вступ до «Тристана» Вагнера: розширена тональна система у стилістиці пізнього романтизму.

Семінар: аналітична робота.

2.4. Тема 15: Особливості функціонування системи гармонії в музиці ХХ- початку ХХІ ст.

Семинар: аналітична робота.

2.4.Тема 16: Основні риси джазової гармонії як елемента європейської універсальної системи гармонії.

Семинар: структура вертикалі; вид тональної системи; полісполучення.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація.

Навчальні ресурси

Лекційні та семінарські заняття проводяться у змішаній формі (аудиторні та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Telegram

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах; виконання аналітичних на інших практичних робіт у межах аудиторного заняття	15
2.	Самостійна робота студента: виконання завдань з комплексу завдань для самостійної роботи студентів (завдань письмових, з гри на ф-но, опрацювання теоретичної літератури)	25
3.	Відвідування аудиторних практичних занять	5
4.	Написання модульної контрольної роботи	5
5.	Підсумковий контроль (залік, іспит)	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

“Відмінно” отримує студент, який:

виконав усі завдання для самостійної роботи

запропонував ґрунтовні гармонічні аналізи у самостійних аналітичних роботах під час аудиторних занять

дав вичерпну відповідь на теоретичне запитання

повно й переконливо виконав гармонічний аналіз

продемонстрував здатність узагальнювати інформацію

висловлював самостійні міркування та зумів обґрунтувати свої позиції, навести переконливі приклади

логічно вибудував відповідь

залучав до відповіді власний професійний досвід

прагнув пов'язати набуті у курсі знання зі своєю виконавським фахом,

що у сукупності свідчить про освоєння навчального матеріалу, збагачення свого професійного досвіду.

“Добре” отримує студент, який:

не повністю (на 70-80%) виконав завдання для самостійної роботи

припускався суттєвих помилок у самостійних аналітичних роботах

у цілому розкрив зміст теоретичного запитання, але припускався помилок неповно проаналізував гармонію у музичному творі, не все зміг пояснити й довести

продемонстрував обізнаність у історичних та теоретичних питаннях курсу, але не систематизував

набуту інформацію

прагнув висловлювати власні думки, але не спромігся їх підтвердити,
що у цілому свідчить про неповне засвоєння навчального матеріалу;

“Задовільно” отримує студент, який:

виконав лише 50-60% завдань

частково виконав самостійні аналітичні роботи

частково висвітлив зміст теоретичного запитання

фрагментарно проаналізував гармонію у музичному творі, проявив часткове розуміння
закономірностей її дії у організації музичного процесу

проявив недостатню обізнаність у матеріалах курсу, відсутність розуміння логічних зв'язків між
ними

слабко орієнтувався у історико-стильовому аспекті курсу,

що у цілому свідчить про поверховий характер знань та засвоєння матеріалів курсу;

“Незадовільно” отримує студент, який:

виконав лише окремі (до 40%) завдання для самостійної роботи

не орієнтувався у змісті теоретичного запитання

припускався грубих помилок у гармонічному аналізі

продемонстрував нездатність вибудувати відповідь та пояснити наведену у відповіді інформацію,

тобто, не опанував навчальний матеріал.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Рекомендована література

Абызова Е. Гармония: Учебник. - М., 2008.

Баранова Т.Б. Переход от средневековой ладовой системы к мажору и минору в музыкальной теории XVI—XVII вв. //Из истории зарубежной музыки. Вып.4 - М.,1980

Берков В.О. Гармония. - М.,1970

Берков В.О. Гармония и музыкальная форма. - М., 1962

Берков В.О. Формообразующие средства гармонии. Аккорд.

Лейтгармония. Секвенции. – М., 1971

Бершадская Т. С. Лекции по гармонии-Л.,1978

Бершадская Т. С. О гармонии Рахманинова //Русская музыка на рубеже XX в. – Л.,1966

Гуляницкая Н.С. Введение в современную гармонию. - М.,1984

Дубовский И.И., Евсеев С.В., Соколов В.В., Способин И.В.-Учебник гармонии – М., 1973.

Дьячкова Л.С. Политональность в музыке Стравинского. Вопросы теории музыки. Вып.2 – Л.,1970

Кац Ю.Н. О принципах классификации диатоники и хроматики //Вопросы теории и эстетики музыки.Вып.14- Л.,1975

Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века-М.,1976

Кон Ю.Г. Об одном свойстве вертикали в атональной музыке//Музыка и современность, вып.7 - М.,1971

Кон Ю.Г. О теоретической концепции Я.Ксенакиса//Кризис буржуазной культуры и музыки. Вып.3 - М.,1976

Кон Ю.Г. Аккорд. //Музыкальная энциклопедия, т.1-М.,1973

Котляревський І.А. Діатоніка і хроматика як категорії музичного мислення. –Київ, 1971

Курт Э. Романтическая гармония и ее кризис в “Тристане” Вагнера – М.,1975

Мазель Л.А. Проблемы классической гармонии –М.,1972

Мазель Л.А. О путях развития языка современной музыки// “Советская музыка”, 1965, №№: 6-8

Мясоедов А.Н. Учебник гармонии 2-е издание-М.,1983

Орфеев С.Д. Одновысотные трезвучия и тональности//Вопросы теории музыки. Вып.2-М.,1970

Проблемы лада Сб.ст.-М.,1972

Рети Р. Тональность в современной музыке-Л.,1968

Скорик М.М. Прокофьев и Шенберг. // “Советская музыка”,1967, №1

Способин И.В. лекции по курсу гармонии –М.,1969

Степанов А.А. Гармония –М.,1965

Тараканов М.Е. Новая тональность в музыке XX века //Проблемы музыкальной науки Вып.1- М.,1972

Тифтикиди Н.Ф. Теория однотерцовой и тонально-хроматической систем//Вопросы теории музыки Вып.2-М.,1970

Тюлин Ю.Н. Мысли о современной гармонии // “Советская музыка”,1962, № 10

Тюлин Ю.Н. Современная гармония и ее историческое происхождение //Теоретические

проблемы музыки XX века Вып.1-М.,1967
Тюлин Ю.Н. Учение о гармонии –М.,1966
Тюлин Ю.Н., Привано Н.Г. Теоретические основы гармонии-М.,1965
Тюлин Ю.Н.,Привано Н.Г. Учебник гармонии –М.,1964
Холопов Ю.Н. Гармония. Практический курс. В 2-х частях. - М., 2003.
Холопов Ю.Н.Гармония. Теоретический курс-М.,1988
Холопов Ю.Н. Модальная гармония //Музыкальное искусство.Общие вопросы теории и эстетики музыки.-Ташкент.1982
Холопов Ю.Н. Об общих логических принципах современной гармонии //Музыка и современность.Вып.8-М.,1974
Холопов Ю.Н. О гармонии Шютца //Генрих Шютц-М.,1985
Холопов Ю.Н. О трех зарубежных системах гармонии//Музыка и современность Вып.4-М.,1966
Холопов Ю.Н. Очерки современной гармонии –М.,1974
Цуккерман В.А.О выразительном и формообразующем действии гармонии //Мазель Л.А., Цуккерман В.А. Анализ музыкальных произведений.-М.,1967
Чижик И.А. Гармония как объект исследования //Київське музикознавство. Вип.6-Київ,2001
Чижик І.О. До питання про ладоритмічний процес у сучасній музиці //Українське музикознавство Вип.12-Київ,1977
Чижик І.О. Ранні форми гармонії //Українське музикознавство. Вип.29-Київ,2000
Чижик І.О. Типи звуковисотної організації в музиці Б.Бартока //Українське музикознавство Вип.1980
Этингер М.А. Гармония И.С.Баха. М,1963
Этингер М.А. Раннеклассическая гармония –М.,1979
Чугунов Ю. Гармония в джазе. – М., 1985